

постає проблема чіткого розмежування, які вчинки осіб, що становлять оперативний інтерес, з протидії оперативно-розшуковій діяльності правоохоронних органів є правомірними, тобто реалізуються в руслі наданих законом прав і свобод, а які виходять поза зазначені межі та є кримінальними.

Таким чином, доходимо висновку, що дотримання принципу верховенства права у роботі підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, безпосередньо пов'язане з реалізацією суб'єктами, що становлять оперативний інтерес, низки основоположних прав, передбачених нормами Конституції України. Ця обставина покладає на оперативних працівників у процесі здійснення оперативно-розшукових заходів обов'язок суворого виконання приписів законодавства з метою запобігання порушенням конституційних прав і свобод людини, зокрема в умовах воєнного стану.

1. Довгерт А. С. Дія принципу верховенства права у сфері приватного права. *Українські наукові записки*. 2007. № 3 (22). С. 83-89.
2. Кириченко О. В., Хмеленко В. В. Принципи оперативно-розшукового запобігання злочинам: монографія. К. : ЦУЛ, 2020. 160 с.
3. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1966. К. : Преса України, 1997. 80 с.
4. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303.
5. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980). Т. 2. С. 395. URL : <https://sum.in.ua/p/2/395/1>.

Володимир СФІМОВ

доцент кафедри кримінального процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
кандидат юридичних наук, доцент
<https://orcid.org/0009-0002-0485-169X>

**ДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ЗАГРОЗ В АГРОПРОМИСЛОВИМУ
КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА ПІСЛЯ СКАСУВАННЯ
ВОЄННОГО СТАНУ**

Сучасний стан безпеки в агропромисловому комплексі України викликає занепокоєння як вчених, так і практиків, в тому числі правників та економістів, оскільки загрози мають і кримінальний характер, і економічний (щодо зменшення державної підтримки агропромислового комплексу (далі – АПК) як ключової галузі економіки). До кримінальних загроз ще додалися воєнні злочини, пов'язані з агресією рф проти України. Спецслужби рф для внутрішньої дестабілізації намагаються використовувати можливості лідерів організованих злочинних угруповань та осіб у статусі «особи з підвищеним злочинним впливом». Останні особи зі своїми «підлеглими-кримінальниками» намагаються проникати в різноманітні сфери економіки з метою встановлення контролю над діяльністю прибуткових підприємств. Додатково зазначені підприємства використовуються для приховування фінансових махінацій, створення у структурі виробництва тіньових фірм із метою одержання кримінальних прибутків та їх легалізації [1].

Ще до початку війни фахівці-дослідники зазначали, що характерною рисою організованої економічної злочинності є те, що вона захопила найважливіші сфери та галузі економіки України шляхом використання корупційно-родинних зв'язків із представниками державних владно-управлінських органів усіх гілок і рівнів. Підтвердженням вказаного є налагоджені схеми колишнього президента-втікача Януковича, коли призначення на посади в сфері державного управління здійснювались із-поміж осіб, наближених до «родини». Як наслідок зазначених дій найбільш криміналізованими стали сфери відносин у кредитно-фінансовій, банківській системах, агропромисловому комплексі, зовнішньоекономічній діяльності, галузях енергозабезпечення та приватизації [3, с. 127; 4, с. 7].

Фахівцями-дослідниками визначається п'ять груп кримінальних правопорушень, які найчастіше вчинюються організованими злочинними угрупованнями у сферах:

- а) власності;
- б) фінансової діяльності;
- в) господарської діяльності;
- г) службової діяльності;
- д) використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем, комп'ютерних мереж.

Зазначені групи поділяються фахівцями на підгрупи залежно від видів та сукупності видів економічних кримінальних правопорушень, що можуть вчинюватись в організованих формах. Крім того, до критеріїв класифікації кримінальних правопорушень, що можуть вчинюватись організованими злочинними угрупованнями у сфері економічної діяльності, зокрема, потрібно відносити:

- 1) способи вчинення кримінальних правопорушень, особливості предмета злочинного посягання та обстановки, що сприяла здійсненню організованої злочинної діяльності;
- 2) характеристику форм підприємницької діяльності, легального тіншового або нелегального виробництва як у державному, так і недержавному секторах економіки тощо [4, с. 10].

З початком війни до загальнокримінальних загроз додалися ще загрози, пов'язані з воєнними злочинами. Так, вже наприкінці 2022 р. в окремих районних військових адміністраціях проводились оперативні наради щодо посилення протидії злочинам, що вчиняються в агропромисловому комплексі, зокрема пов'язаним із незаконною діяльністю на ринку зерна [5].

Унаслідок повномасштабних воєнних дій РФ, які тривають вже понад три роки, Україна зазнає колосальних збитків, щороку все більш складною стає ситуація з податковими надходженнями до державного та місцевих бюджетів.

Урядом та Президентом України звертається увага на те, що правоохоронні органи повинні активно протидіяти економічним злочинам, які вчиняються в АПК та призводять до масштабних втрат та загроз національній безпеці України, насамперед у сфері експорту зерна та інших сільськогосподарських культур. Зусилля правоохоронців повинні бути направлені на виявлення та документування злочинних схем ринку експорту сільськогосподарських культур з метою отримання надприбутків шляхом уникнення від оподаткування та подальшого їх відмивання, у тому числі з використанням можливостей транснаціональних організованих злочинних угруповань [2].

Дослідженням встановлено, що комплексного та оперативного вирішення потребують завдання, пов'язані зі встановленням походження та руху сільськогосподарських культур, оскільки в умовах воєнного стану значна частина сільськогосподарських земель залишається неконтрольованою (зокрема щодо здавання землі в оренду), що дозволяє отримувати неконтрольовані обсяги врожаю, які потім реалізуються за готівку без сплати податків. В подальшому зазначені тіншові схеми призводять до виникнення недобросовісної конкуренції та отримання злочинного тіншового капіталу, який використовується злочинністю для самодетермінації та протидії правоохоронній діяльності.

Опитування практичних працівників доводить, що пріоритетними напрямками для забезпечення безпеки АПК від кримінальних посягань є:

- виявлення фіктивних фірм-експортерів, діяльність яких зосереджена до продажу сировини, яка скуповується за готівку, та реальних організаторів схем, пов'язаних зі скупкою нелегально виробленої сільськогосподарської продукції;
- своєчасне виявлення та належна правова оцінка фактів причетності до вказаних шахрайських схем, пов'язаних із реалізацією продукції, великих компаній, які закуповують сировину за заниженими цінами за допомогою низки підконтрольних компаній-посередників, та незаконної діяльності таких компаній, спрямованої на внесення недостовірних відомостей до митних документів, зокрема щодо показників якості (класу) сільськогосподарської продукції;
- вжиття рішучих заходів, спрямованих на протидію порушенням, які вчиняються при експорті сільськогосподарських товарів, зокрема шляхом використання товарів прикриття, маніпулювання їхніми фізичними характеристиками, які є визначальними для формування їхньої вартості та пов'язані з безпідставним відшкодуванням експортного податку на додану вартість;
- докладання дієвих зусиль для виявлення, попередження та документування

діяльності організованих злочинних груп з корумпованими зв'язками, причетних до організації діяльності злочинних організацій, пов'язаних з протиправним переміщенням сільськогосподарських товарів через державний кордон України, у регіонах, які наразі мають можливість експортувати продукцію морським і сухопутним шляхом.

Ще дуже важливим напрямом діяльності правоохоронних органів є забезпечення попередження насильницьких злочинів проти керівників сільськогосподарських підприємств з боку організованої злочинності; недопущення фізичного залякування сільгоспвиробників з метою налагодження різноманітних злочинних схем за рахунок підприємств АПК із фінансування організованої злочинності [6], дестабілізації в підгалузях АПК (харчова, переробна підгалузі, які є найбільш важливими для обороноздатності країни), фінансування етнічних, радикальних та терористичних угруповань, які, виконуючи завдання спецслужб рф, залякують населення та дестабілізують соціально-політичну ситуацію в державі в цілому.

Як підсумок необхідно зазначити, що надважливою для забезпечення безпеки АПК України є налагодження сталої роботи всіх контролюючих органів, зокрема Національної поліції України, Служби безпеки України, Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України, органів доходів і зборів, Держаної митної служби України та інших органів, діяльність яких пов'язана з аналізом ризикових операцій (у тому числі нетипового експорту); своєчасним блокуванням податкових накладних щодо операцій, пов'язаних з використанням схемного податкового кредиту, який активно використовується в операціях із експорту зерна та рослинних олій; своєчасним повідомленням слідчих органів про факти, які містять ознаки кримінальних правопорушень.

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14.09.2020. «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14.09.2020. № 392/2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>.

2. Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.09.2020 р. № 1126-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text>.

3. Цуркан К. А. Сучасний стан протидії оперативними підрозділами організованій злочинності у сфері економіки. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 4(2). С. 126-129. URL : http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2018/4/part_2/32.pdf.

4. Никифорчук Д. Й., Ніколаюк С. І., Томма Р. П. та ін. Виявлення та припинення діяльності організованих злочинних груп у сфері економіки: метод. реком. К. : НАВС, 2018. 70 с.

5. Нарада щодо посилення протидії злочинам, що вчиняються в агропромисловому комплексі, зокрема пов'язаним із незаконною діяльністю на ринку зерна, яка відбулась у Самбірській окружній прокуратурі. *Самбірська районна державна адміністрація*. URL : <https://www.sambirrada.gov.ua/pres-tsentr/58-expresinform/56005-narada-shchodo-posyleniia-protydii-zlochynam-shcho-vchyniautsia-v-ahropromyslovomu-kompleksi-zokrema-poviazanyim-iz-nezakonnoiu-diiialnistiu-na-rynku-zerna-i-ak-vidbulas-u-sambirskii-okruzhnii-prokuraturi.html>.

6. Життя за 20 тис. доларів: на Полтавщині депутат замовив убивство підприємця. *Деньги.ua*. URL : <https://dengi.ua/ua/business/9752022-zhizn-za-20-tys-dollarov-na-poltavschine-zaderzhali-deputata-zakazavshego-ubijstvo-biznesmena>.

Інна ЄФІМОВА

доцент кафедри правоохоронної діяльності
Університету митної справи та фінансів
(м. Дніпро, Україна),

кандидат юридичних наук, доцент

<https://orcid.org/0000-0003-4591-9734>

ДО ПИТАННЯ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО АКТИВНОЇ УЧАСТІ В БОРОТБІ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах збройної агресії рф активні дії зі створення терористичних та інших організацій, направлені на дестабілізацію політичної ситуації в державі, становлять пряму загрозу національній безпеці України, насамперед в аспекті боротьби з організованою злочинністю. Всі складні аспекти організації боротьби з тероризмом та організованою злочинністю викликають глибоке занепокоєння як вчених, так і практиків. Занепокоєння